

Kitaplık

ISSN 1300-0586

5 YTL

Mayıs 2007

Sayı 105

Eleştiride Öznellik 1

Mektup

Vüs'at O. Bener'den
kardeşi Bilge'ye

Söyleşi

Hüseyin Peker

Mehmet Rifat

Bedirhan Toprak

Gültekin Emre:

Berlinala Günlüğü

Rüzgâr Gülü

Emine Sevgi Özdamar'ın

Ece Ayhan desenleri

Karikatürleriyle Turgut Yüksel

Amanvermez Avni'nin Serüvenleri

SEVAL ŞAHİN

Ebüsüreyya Sâmî Bey kimdir?

1868 yılında doğmuştur. Babası maliye memurlarından ve Askerî Tekaüd Sandığı azâlarından Âşir Efendidir. Gelibolu Mekteb-i Rüşdiyesi'nden 17 Temmuz 1881 yılında mezun olmuştur. Kâtiplik yapar. Fransızca ve Arapça bilir. 13 Aralık 1884 tarihinde 1300 kuruş maaşla Bahriye Nezaretî Muhasebe Kalemî'ne tayin edilir. Yaklaşık 10 yıl burada çalışır, ancak zaman zaman işine devam etmediği tespit edildiğinden görevine son verilir ama sonunda bu devamsızlığının hastalığından ileri geldiği anlaşıldığından bu sefer aynı kurumun anbar kaleminde (16 Eylül 1895) çalışmaya başlar. 1 Aralık 1899 tarihinde sâvci ve Adana resmî gazetesi baş yazarı olarak Adana Vilayeti Meclis-i İdaresi başkâtipliğine tayin edilir. Bu dönemde fahrî olarak Tarsus kaymakam vekâletliği yapar. 13 Ağustos 1903 tarihinde Zor Sancağı Tahrirat Müdüriyeti'ne atanır. Bir yandan da Rumeli'deki Asâkir-i Osmaniye İâne Cemiyeti komisyonuna çalışmıştır. Daha sonra 16 Nisan 1905 tarihinde Trablusgarp Sancağı Tahrirat Müdürlüğü'ne atanmıştır. Burada rahatsızlığı dolayısıyla tayinini ister ve 31 Temmuz 1906 yılında Hama Sancağı Tahrirat Müdürlüğüne, ardından (7 Mayıs 1907) Kudüs Tahrirat Müdürlüğü'ne atanır. Selanik'in Taşoz sancağında tahrirat müdürlüğü yapar, 9 Eylül 1908 yılında Hicaz Vilayeti Mektupçusu olarak çalışmaya

başlar. 21 Nisan 1909'da hava değişikliği için üç aylığına İstanbul'a gelmiş, şeriyeye vasiyetnamelerini içeren resmî dava vesikalarının vilayet matbaasında basılmasını geciktirdiği iddiası üzerine görev yerinin değiştirilerek Van mektupçuluğuna atanmasına karar verilmiştir. Sağlığı nedeniyle oraya gidemeyeceğini bildirir ve bunun üzerine ileride açılacak bir mektupçuluğa tayin edileceği söylenerek 31 Temmuz 1909 tarihinde görevinden alınır.

Bahriye'den ayrıldıktan sonra bir süre *Sabah*, *İkdam* gazetelerinde çalışmış, *Tarik* ve *Dersaadet* gazetelerinde baş yazar olarak çalışmış, ayrıca Filibe'de çıkan *Cemiyet* gazetesi müdürlüğünü ve baş yazarlığını da yapmıştır.¹

Ebüsüreyya Sâmî Bey hakkında daha sonraki bilgileri Münir Süleyman Çapanoğlu'ndan öğreniyoruz. "Sami Bey basınıımızın emektar bir simasıdır. *Malumat*, *Terakki* dergilerinde yazıları çıkmıştı. Meşrutiyet'ten sonra *İkdam*, *Sabah* ve *Tasvir-i Efkâr* gazetelerinde fiilen çalışmış, sonradan devlet işlerinde zannederim ki Dışişlerinde vazifeler görmüştür."² Bundan sonra Sâmî Beyin Mehmed Rauf ile birlikte 14 Şubat 1910- 11 Mart 1910 tarihleri arasında ilk beş sayısını *Arz-ı Hâl* adıyla çıkardıktan sonra 18 Mart 1910-24 Mart 1911 tarihleri arasında *Hayâl-i Cedîd* dergisini çıkardığını ve bu derginin baş yazarlığını yaptığını biliyoruz. Ebüsüreyya Sâmî Bey bu

edebiyatına oldukça başarılı bir şekilde uygulamıştır. Milliyetçilik ve bu seri arasındaki ilişkiye geri dönersek şununla karşılaşırız: İkinci Meşrutiyet'ten sonra polisiye romanlarda müthiş bir artış görülür. Bunlar büyük bir ilgiyle karşılanır. Bu dizinin yayımlanmaya başladığı dönemde ise yukarıda da bahsettiğim gibi artık Meşrutiyet yönetimine geçen ülke, biçim içerisinde bir arayışa yönelmiştir. Trablusgarp Savaşı vb. gibi sorunlarla karşılaşan İttihat ve Terakki, zaten toplum içerisinde bir hoşnutsuzluk yaratmaya başlamış, hürriyet hayalleri yavaş yavaş suya düşmüştür, yani aslında biçim aynı kalmış ama içerik yenilenmiştir. İttihat ve Terakki rejimine getirilen en büyük eleştirilerden biri, II. Abdülhamid'den sonra onların da bir istibdat idaresi kurdukları ve ülkeyi çok daha hızlı bir yıkıma sürükledikleridir. Artık eski biçim ile yeni biçim arasında bir fark görülmemektedir. Bu tam da polisiye romanın yapısına denk düşen bir durumdur. Diğer bir nedene gelince, II. Meşrutiyet'ten itibaren özellikle de ilk yıllarda ülkede bir kaos hâkim olmuş ve suç oranlarında önemli bir artış gözlenmiş, asayişin sağlanması önemli bir sorun haline gelmiştir.¹¹ Hürriyetin verdiği heyecan bazen aşırılıklara sebep olmaktadır. Bu dönemde polisiye roman, halka asayişin sağlandığı ve her şeyin yolunda olduğu mesajını verir. Zeki polis kahramanları ve zabıta nezaretinde yapılan yenilikler sayesinde herkes rahat bir şekilde uyuyabilecektir. Üstelik bu dizinin kahramanı Amanvermez Avni gibi kendilerinden olan kahramanlar, onlara saray gibi bir uzaklığı değil korkunun karşısına sıcaklığı getirmiştir. Bu dizide Amanvermez'in II. Abdülhamid hakkındaki korkusu ve düşünceleri de halkın düşüncelerinden farklı değildir. Böylece "biz yeni biçim, böyle zalim değiliz" mesajı verilmekte, ancak mevcut yönetim de eleştiril-

mektedir. Aslında daha genel olarak bakıldığında bu yeni biçimde de bir padişah vardır. İttihat ve Terakki Meşrutiyet'i ilan ederken padişahlık kurumunu ortadan kaldırmamıştır. İçeriğe dair katkılarıyla ise millî edebiyatın yapmaya çalıştığı halka yakın ve halkın anlayabileceği, halkın içinden edebiyatın önemli unsurlarından birini hem içerik hem de biçim olarak vermiş olur. Aslında bu haliyle Amanvermez dizisi, sadece millî edebiyata değil devletin bekasına da hizmet eder. Edebî eserlere oranla okura ulaşma açısından düşünüldüğünde çok daha fazla kitleye ulaşan bu edebiyatın böyle bir hizmeti de millî edebiyatı yayma konusunda bir aşama olarak nitelendirilebilir.

Notlar

- 1 Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sicil-i Ahvâl Defteri, nr: 170, s. 221-222.
- 2 Münir Süleyman Çapanoğlu, *Basın Tarihimizde Mizah Dergileri*, Garanti Matbaası, İstanbul, 1970, s. 100.
- 3 *A.g.e.*, s. 100.
- 4 Bunların dışında Erol Üyepazarcı, yazarın 1930 yılında yayımlanan *Amasya Sonbaharı* isimli bir eseri olduğundan söz etmektedir, ancak bu esere ulaşamadım.
- 5 "Türklerin Şarok Holmes'i Aman Vermez Avni", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, c: 5, İstanbul, 1985, s. 1274-1275.
- 6 Amanvermez Avni dizisi Erol Üyepazarcı tarafından günümüz harfleriyle sadeleştirilerek ve notlanarak yayımlanmıştır. *Osmanlı'nın Sherlock Holmes'i Amanvermez Avni'nin Serüvenleri I-II*, Merkez Kitaplar, İstanbul, 2006. Ebüssüreyya Sami, Türklerin Sherlock Holmes'i diyor ancak eseri yayıma hazırlayan Erol Üyepazarcı kitabın başlığını Osmanlı'nın Sherlock Holmes'ine çevirmiştir.
- 7 Ebüssüreyya Sami, *Yanmış Adam*, 1913, s. 3.
- 8 *Abdülhamid'in Kayguları*, Kader Matbaası, İstanbul, 1330. Nitelik kitabın kapağında "Oku! Hem eğlen, hem ibret al!" ifadesi vardır.
- 9 Ebüssüreyya Sami Bey, *Hayatı Cedid* dergisinde yazdığı yazılarda sık sık sokaktaki insanlardan ve bunların kendi aralarındaki söyleşilerinden söz eder.
- 10 Zafer Toprak, *A.g.m.*, s. 1274.
- 11 II. Meşrutiyet dönemindeki suç ve toplum ilişkisi için bkz. İlker Cörüt, *Geç 19. yy. İstanbul'da Altı Sınıf Kriminal Pratiklerinin Sosyal Realitesi*, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2005.